

Yunus ve Anadolu

Yunus, *Anadolu ruhunun tarz-ı tezahürüdür*. Evet, Yunus denilince Anadolu, Anadolu denilince Yunus akla gelir. Çünkü biri inci, diğeri sedefidir. Biri meyvesi, diğeri bağıdır. Biri bülbül, diğeri gülistandır. Zira semereler ağaçları, ağaçlar da bağ ve bahçelerin latif manzaralarını tahayyül ettirir. Bülbüllerin şirin terennümleri elbette gül bahçelerini tahattur ettirecektir.

Anadolu denilen bu gülistanın nice bülbüllerinden birisidir Yunus... Evet, Anadolu Yunuslarla doludur. Tarihin yapraklarını çevirdiğinizde, Anadolu'nun yetiştirdiği, âlemin gıpta ve hayranlıkla takdir ettiği nice mürşidleri, maneviyat mimar ve rehberlerini seyr ve temaşa edersiniz.

Anadolu doludur. Hem de baştan başa mabedler ile, dergâh ve medreseler ile, evliya ve asfiyalar ile, ulu cami ve ulu kışlalar ile... Hâsılı, Anadolu, İslâm medeniyetinin bir Medine-i münevveresidir. O, bir dâr-ül hikmettir, bir dâr-ül irfan ve bir dâr-ül fünundur. Nazar-ı ibretle mâziye bakılınca, Anadolu'da gûnagûn İslâm medeniyetinin incelikleri, engin ve zengin güzellikleri görülebilir. Cihan, Anadolu'nun âfâkından intişar ve tecelli eden marifet ziyasıyla aydınlandı denilse sezadır.

Anadolu, feyz ve marifet envaininin intişarına cidden bir mekteb-i irfan idi. Bu mektepten yetişen nice kâmil insanları cihana hediye etti, yadigâr bıraktı. Anadolu bir terbiyegâh idi; edep ve hikmetin talimgâhıydı. Sefalet ve cehalet, nifak ve şikâkın tehacümüne dört bir tarafından kapalıydı. O, yalnız ve yalnız iffet, şefkat, merhamet, hamiyet ve fedakârlık gibi mukaddes mefhumların cevalangâhıydı. Anadolu insanları ancak böyle âli ve güzel meziyetlerden, hasletlerden zevk ve lezzet alırlardı. Şerefle oturur izzetle kalkarlardı. Gönülleri müferrah, vicdanları mesrur idi. Çünkü Anadolu insanında hassas bir ruh ve ulvi bir şuur teşekkül etmişti. Onlar akılları ile düşünür, vicdanları ile tartar, hayalleri ile dokurlardı. Efkârlarını ulûm-u âliye ile tenvir, ahlâklarını tasavvuf ile tezhîb ederlerdi. Lütfun da hoş kahrın da hoş, diyerek nimetlere karşı şükür ile ihtiram ederlerdi. Müddet-i hayatları müstemirren böyle şevkli idi. Hâsılı, âlem herşeyi ile onlara nurani görünürdü.

- *Acaba Anadolu insanına bu ulvi seviye ve meziyetleri bahşeden sır ne idi?*

Evet, Anadolu'da yaşayan ecdadımız, her türlü tekamül ve terakkiye müsait olan İslâmiyet'i hakkıyla tetkik ve tahkik etmişler, kısırda kalmayıp mağz ve lübbü massetmişlerdir. O din-i celîli ferdî ve içtimai hayatlarının her şubesine noktası noktasına tatbik etmişler, hakkıyla yaşamışlardır. Bu yüce dinin bahşettiği dünya ve âhîret saadetinden istifade etmişlerdir. Her iki âlemin saadet ve selameti için mukaddes dinimizi esas alan ecdadımız, ibadetin zevkine ererek, Anadolu'nun her köşe ve bucağında ulu kubbeli mabedler inşa ettirmişlerdir. Bu mabedlerin bir

yanına, dar'ül fûnun mahiyetinde medreseler, diğer yanma ise insanları marifetullahı isal eden mürşidleri yetiştirecek dergâhları te'sis etmişlerdir. Tâ ki, bu medreseler ve dergâhlar, el ele, gönül gönüle vererek İslâmiyet'in bayrağını Anadolu'nun sinesinde ilelebed payidar etsinler.

Evet, bu medreseler, bu dergâhlar milletin irfan ve tenvirinde, memleketin imar ve ıslahında pek büyük hizmetler görmüşlerdir. İşte tarihimize şeref bahşeden o ariflerin, mütefekkirlerin her birisi bu nurlu hücrelerin semeresidirler. Tarihin sahifelerinde ebedî bir ıftihar ile payidar olan şanlı devrelerimize ait mefahirlerimizin bir çoğu, buralarda yetişen faziletli ve namdar dimağların asâr-ı feyzidirler. Anadolu insanının necabet-i ahlâkiyesi ve hassasiyet-i nahiyesinin tekâmülünde bu müesseselerin pek büyük hizmetleri olmuştur. Fertlerin irşadına, cemiyetin âhengine ve nizamına büyük gayret gösteren bu müesseselerden melek gibi melikler, âdil hâkimler, bahadır kumandanlar, basiretli âlimler, âmil mürşidler,, celadetli hatipler ve ince ruhlu şairler, edipler yetişmiştir. Evet, Anadolu insanı; Hakka riayet, fazilete muhabbet, rezalete adavet, sefalete husumet gibi âli hasletler ve yüksek seciyeleri bu feyyaz rehberler sayesinde kazanmıştır. Bu maneviyat üstadları, vatanın her köşesinde milletimize adâb-ı diniyye ve milliyeti, adâb-ı içtimaiye ve ferdiyyeyi talim ediyorlar.

Yirmi yaşlarındaki bir gence o ruh-u cevvali, o harika metaneti nefhederek O'nu çağ açıp çağ kapayan Fatih seviyesine çıkararak bu maneviyat sultanlarıdır.

Nafiz bir nazar ile mümtaz olan Yavuz'a İttihâd-ı İslâm ruhunu aşıl原因an bu rehberler değil midir?

Millet ve memleketini düşünen, hamiyetli ve âlicenab her bir insanın da, Fatih ve Yavuz'un yaptığı gibi o maneviyat mimarlarının tavsiyelerini nazar-ı itibara almaları icab eder. Bu milleti mutedil bir mıntıka ve dengeli bir sahaya çekmek için onları dinlemek, onlardan ders almak zaruridir. Aksi takdirde şuradan buradan esen kasırgalarla şaşkına dönüp, yönümüzü kaybetmemiz ihtimali vardır. Acaba Yunus ve Mevlâna gibi mürşidlerin sadece namlarını, hallerini tahayyül ve tahatturla telezzüz ve ıftihar etmek kâfi midir? Doğrusu böyle bir mertebe-i balâya malik necip ecdadı, ef'al ve ahvalde de örnek almak, onlar gibi düşünmek, onlar gibi yaşamak icap eder. Evet, güneş kadar parlak ve o nisbette ulvî bir zekâyâ, ilme, irfana ve hamiyete mâlik olan bu zatların izinden nasıl gidilmez!..

Bu yüzlerce güneşlerden birisi de:

*"Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Toprakta devrilmiş göğe çömelmiş...
Bizim Yunus, Bizim Yunus..."*

"Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş,

*Sayıları silmiş BİR'e yönelmiş...
Bizim Yunus, Bizim Yunus..."*

olan bizim Yunus'tur.

"Bizim Yunus", ezel dağlarından coşup gelen aşkın şarabından kana kana içti ve o şarabın muhabbetiyle mest oldu. Bir neş'e-i İlâhî, bir cezbe-i Rahmani ile müstağrak oldu. Kendisine Rabbanî aşk ve şevk veren bütün heyecanları aklen, fikren, hissen ve ruhen yaşadı ve şiirine koydu:

*"Haber eylen âşıklara, aşka gönül veren benim.
Aşk bahrîsi olubanı, denizlere dalan benim."*

*"Deniz yüzünden su alıp sunuveririm göklere
Bulutların seyrân edip, arşa yakın varan benim."*

*"Yıldırım olup şakıyan, gökte melaik dokuyan;
Bulutlara hüküm süren, yağmur olup yağan benim."*

*"Irmak gibi ben çağlarım, geh gülerim, geh ağlarım.
Nefsin ciğerin dağlarım, kibr ü kini yakan benim."*

Yunus bir çınar gibi Anadolu'nun toprağı, ziyası ve suyuyla neşv ü nema buldu, dal budak saldı ve Anadolu'yu gölgesi altına aldı.

Yunus bir abiddi. Kur'an'ın ziyasıyla tenevvür, feyziyle tefeyyüz etti ve Cenab-ı Hakk'ın kemâline, cemâline meftun oldu, izzet ve kibriyasına hayran kaldı. O, Allah'ın (C.C.) azamet-i Uluhiyetine karşı hayranlığını ve bu hayretten neş'et eden hararetini tekbirlerle teskin ederdi.

Yunus bir Allah (C.C.) dostu idi. O'na (C.C.) karşı muhabbetini ubudiyeti ile tezahür ettirirdi. Allah'a (C.C.) olan bu muhabbetinden dolayı mahlûkatı da severdi. Çiçekleri, menekşeleri, şükûfeleri, bağları, dağları, yıldızları, hep bu namla severdi. Zira, onlar Cenâb-ı Hakk'ın cemâline âyine idiler. Yoksa masiva denilen mahlûkat, hattâ Cennet dahi O'nu mes'ud edecek bir kuvvette değildi. Her şeyde Esmâ-i İlâhiyenin tecellilerini temaşa eden Yunus, neşve-i vuslatla vecd içinde idi:

*"Yunus Emrem kâmil oldu imanım,
Hazreti Hakk'a vasıl oldu canım.
Lâ mekân şehridir, şimdi mekânım,
Bekabillah oldum elhamdülillah..."*

Yunus bir bülbül idi. Kâinat bağ ve bostanında İlâhî hakikatları, Rabbani marifetleri ömür boyu terennüm etti durdu. O'nun bu nağmeli, edalı terennümleri, mehbit-i ilham olan kalbinden kaynayıp, coşuyor, şiirinden akıyor ve vicdanlara, gönüllere yayılıyordu. Doğrusu Yunus'un ruhunda kaynayıp parlayan ve etrafını aydınlatan İlâhî bir lav vardır. Onun mısraları, terennümleri bu lavın kıvılcımlarıydı:

*"Bülbül olup dost bağında öte gör,
İyi amellerle yükün tuta gör,
Muhammed'in kervanına yete gör,
Göçtü kervan kaldık bağlar başında..."*

Yunus, Nil-i mübarek gibi uğradığı çoraklaşmış gönülleri ihya etti, yeşillendirdi, sümbüllendirdi. Ve O'nun bu hali ilânihaye devam edecektir.

Yunus bazen şelâle halinde beyaz ve şeffaf köpükleri serpen, bazen de kayalara çarpan, dibinde temiz ve beyaz çakıllı taşları görünen berrak bir ırmak idi. Bu mukaddes esrar ve marifet zülâlinin menbainin ilhâm-ı Rabbani olduğu hemen anlaşılırdı.

Yunus'un san'at ve edebiyattaki mahareti, üslubundaki selaseti, dilindeki berraklığı, tefekküründeki engin ve zenginliği, imanının derinliği, hasılı dâva ve gayesi birçok edip ve mütehasıslarca çok belîğ ve veciz olarak yazılmış, tahkik ve tahlil edilmiştir. Bunların bu hizmetlerini takdir etmemek mümkün değildir. Zira Kur'an'a, imana, tarihe ait hizmetler velev bir cümle ile, bir makale ile de olsa pek büyük ve şayan-ı takdir bir mucib-i şükrandır.

Evet, şanlı ecdadımızın üstün meziyetlerini, ulvî seciyelerini tarihin derinliklerinden, asırların maverasından çıkarıp yazmak ve bunları yeni nesile anlatmak elbette büyük bir hizmettir. Bununla beraber bu güzel seciyeler, ferdî ve içtimaî hayatımızın kayyumu olmalı. Fikirleri fikrimiz, gayeleri gayemiz, ruhları ruhumuz, davaları davamız, izleri yolumuz olmalı...

"Rüzgâra bir koku ver ki hırkandan,

**Geleyim izine doğru arkandan,
Bırakmam tutmuşum artık yakandan,
Medet ey dervişim, Yunus'um medet!.."**

mısralarını, keşke bir millet olarak, topyekün terennüm edebilsek!..